

Glücklich, Julius

O vajtržnosti a rozpustilosti lidí mladých a pobídkách

In: Glücklich, Julius. *Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1936, pp. 283-292

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126573>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dopustil a takové zloděje glejtoval, máme se k němu míti jako k zhoubcí zemskému a zloději.

* *Nezměněn.*

a V. Budovcem po straně v B: To zlé. Nebo kdo pomluvu a škodu nahradí.

O vajtržnosti a rozpustilosti lidí mladých a pobídkách ^a.

Tito artykulové za vajtržnost položení jsou ^a.

L XXXIII.

Kdož by na čí grunty přišel nebo přijel aneb na místě svém vyslal a na těch gruntech jakou škodu učinil na čemžkoli, ješto by těch gruntuov v držení a v užívání nebyl.

^a a . . . pobídkách *připsáno v A i v B, jenže A má:* mladých po bitkách. *Artykul sněmu 1610 sem hledící zní:* O přetržení a zastavení mordův a pobídek k bitvám jakýmkoli způsobem učiněných. *Viz též zde L XL.*

a V. Budovcem po straně v B: 35.

L XXXV*.

Jestliže by kdo s pomocníky svými neb sám osobou svou zoumyslně (kdekoli) na koho braně své dobyl aneb touž braní naň vyhodil, chtě jemu uškoditi aneb jeho bil, by pak i neovkravil aneb suchými ranami koho ubil, nemaje k tomu hodné příčiny.

* *Nezměněn.*

L XXXVI*.

Kdož by koho zranil a ssekál též bez příčiny hodné aneb za ním se s dobytou braní honil.

* *Nezměněn.*

L XXXVII*.

Kdož by koho zoumyslně s koně strhl aneb srazil.

* *Nezměněn.*

L XXXVIII*.

Kdož by kterého posla, ješto by k němu v poselství šel (by pak i k němu nešel), zbil aneb listy jemu odjal aneb je otevřel bez hodné a slušné příčiny.

* *Nezměněn.*

L XXXIX*.

Kdož by pod puohonem neb obesláním na koho pûtku učinil a jej bil neb bítí chtěl. A z této vajtržnosti muože každý skrze vznešení žalovati a viniti před tím soudem, od kteréhož by soudu ten puohon neb obeslání vyšlo.

* *Nezměněn.*

L XL*.

Kdož by se jeden druhému v řeky, potoky, dědiny, louky, lesy svévolně bez vědomí toho (číž jsou) uvázal anebo gruntuov jeho mu užívati nedal a v ně se vkládal kromě artykuluov o moci vyměřených. Než najvyšší hofmistr s radami svými opatříc vajtržnost o grunty soudu žádného činiti nemá, než má toho při pořádku práva zuostaviti.

Z těch nahoře psaných vajtržností nemá pohánino než toliko obsíláno býti, a to k těm dnům o vajtržnosti vajše dotčeným. A ta obeslání jménem J. Mti. král., když by J. Mt. král. v tomto království zde býti ráčil, a bez přítomnosti J. Mti. král. jménem a před místodržícího táž obeslání aby vycházeti mohla. Pakli by kdo chtěl z takových vajtržností před soud zemský obsílati, toho každý vuoli míti má. A taková obeslání ke dni úternímu vycházati mají a k takovým obesláním obeslaný osobně aby stál. Než což se pak jiných věcí (mimo tyto nahoře položené) příhod lidských dotýče, jakož při některých artykulích o pychu¹ i jinde zapsáno stojí a ješto tam doloženy nejsou a za vajtržnost položeny býti nemohly, z takových ze všech věcí a příhod aby z pychu pohánino bylo, a tak, jakž zřízení zemské o pychu vyměřuje, k sobě strany aby se zachovaly.

A kdož by koli koho z které nahoře psané vajtržnosti obeslal a toho naň neprovedl, aby obeslanému napřed škody (co by jich vzal pro tu při a před menšími úředníky na jich schválení provedl) zaplatil a k tomu nad to pokuty deset kop grošuov českých dal.

[*B rukou β*]:

Mixtum publicum cum privato sine ratione.

* *Nezměněn.*

¹ *L XLI, L XLII.*

L XL. [A i B nový.]

Po tomto artykuli bude státi následující sněmovní:

Jakož jest již na několika sněmích strany^b neváznosti a rozpustilosti lidí mladých i jiných^c jisté nařízení a opatření se stalo, kdyby se který při poctivých shledáních, svadebních veselích, křtinách, pohřbích a kdekoliv jinde neřádův dopustil^d, jak by se hospodář^e k jednomu každému takovému zachovati i také, kde v které místo by to vznášeti měl: ale poněvadž se to na oko spatřuje, že mnozí takoví nepokojní a rozpustilí lidé ze všech tří stavův království tohoto českého na to se málo ohlírají a přece v té rozpustilosti a nešetřivosti stojí a kde se koliv sjedou a shledají, nešetřující v tom ani starších panův a přátel svých, nad to pak vzáctného a poctivého fraunciméru mnohé nešetřivosti^f, před nimi i mezi frauncimérem^g bez kabátu, ano i neuvázaní chodí, mnohé vády, svády a nevole začínají a na to samé mnozí takoví mezi poctivé lidi jezdí, aby svou rozpustilost a nešlechtnost provozovati mohli, z čehož mordové a jiné neštěstí lidské a mnohé zlé věci pocházejí a na to jaké těžké pokuty týmiž sněmy pro takové jejich^h předsevzetí nařízené sou, nic se neohlírají a nedbají:

protož sou se s J. Mtí. král.ⁱ všickni tři stavové království tohoto českého na tom snesli a namluvili: jestliže by kdo v takových poctivých a pokojných místech ručnice a jiné zapověděné braně při sobě měl aneb se v kterémkoli místě a u kohokoliv při kterémkoli již nahoře jmenovaném sjezdu^l a shledání od takových nepokojných a rozpustilých lidí co takového stalo a zběhlo, že by poctiví a vzáctní lidé, přátelé a hospodářové v domech^m svých aneb jejich při takových shledáních, též vzáctný a poctivý frauncimerⁿ od kteréhokoli^o z stavův království tohoto věku mladého neb starého tak málo ušetření^p byli, anebo že by takové vády, svády a^r různice a nevole začínal a začínali, a sa^s napomenut se spokojiti nechtěl, tehdy hospodář domu toho má jej na závazek ctí a víry vzítí, aby se před J. Mtí. král.^t ráčil-li by v zemi býti, aneb před nejvyššími ouředníky a soudci zemskými ve dvou nedělích, pořád zběhlých, ode dne toho stavěl, a to tak, proč a jak na závazek vzat jest, oznámil. A jestliže by se pak nepostavil jsa tak ctí a věrou zavázán, tehdy ten, kdož by jej na závazek vzal, má to

Sněm
léta 1585 j.
Sněm
léta 1614 k.

ihned lidmi hodnými a na cti zachovalými, té věci přítomnými, kteréž by toho času v domě svém měl, usvědčiti; ten pak, kdož by svědčiti měl, bude a jest povinen bez púhonu a důhonu aⁿ všelijaké odpornosti pod pokutou, kterouž by sobě původ v ceduli řezané a vydání takového svědomí položil, svědomí listovní pod pečeti svou vydati a takovou věc, jakáž by se tu tak nešetrná a rozpustilá stala a zběhla, beze všeho prodlevání na J. Mt. král.^v, pokudž by v zemi býti ráčil, a jestli by pak J. Mt. král.^x v zemi býti neráčil, na nejvyšší ouředníky a soudce zemské a místodržící J. Mti. král.^v vznesl tak, aby ten a takový každý obeslán byl a se stavěti musil, a když by se co takového na kohokoliv bez ušetření osob provedlo a ukázalo, beze všech dalších vejmluv podlé jistého a spravedlivého uznání a uvážení jest povinen, to všecko podniknouti a tomu tak dosti učiniti, jakž mu to od J. Mti. král.^z aneb od Jich Mti. nalezeno a vyměřeno bude, buďto na některou pevnost do království uherského na svůj náklad jeti a tam v též pevnosti ukázané^{a1} za rok, za dvě léta^{a2} aneb za tři^{a3} pořád zběhlé^{a4} sloužiti a pod poslušenstvím té pevnosti nejvyššího zůstávati anebo jakéž by mu se vyměření stalo, tak se zachovati^{a5}, a jestliže by se pak podlé takového vyměření nezachoval a cožkoliv^{a6} přestoupil, s čím se potká a co jemu dále od J. Mti. král. neb^{a7} J. Mti. pro takovou neposlušnost nalezeno bude, toho ať^{a8} očekává a žádnému jinému viny nedává, než sám sobě¹. A² poněvadž žádný bitvou^{a9} cti své neočistí a jeden na druhého sáhati a vůle své provozovati nemá, ale bylo-li by co komu u[b]líženo, to že má každý^{a10} pořádem práva k nápravě přivozovati^{a11}: protož J. Mt. král.^{a12} takové všecky pobídky k bitvám pro jakéžkoli příčiny a jakýmkoli způsobem činěné, jako^{a13} i^{a14} bitvy, též^{a15} pobídky^{a16} a^{a17} potýkání zapovídati, a toho všeho při zřízení^{a18} zemském, kteréž^{a19} dostačtěně, jak sobě jedenkaždý ublížení^{a20} na zdraví neb na statku učiněné k nápravě přivesti má^{a21}, vyměřuje, zůstavovati ráčí.

Dobré zdání o tomto artykul^{a22}.

Poněvadž tento artykul, co se pokuty na přestupníky tohoto snešení dotejše, ještě na místě postaven není, ale má to vše od J. Mti. král. s nejvyššími ouředníky a soudci zemskými a radami J. Mti. zavřino býti a jaké by pokuty^{a23} na též ublížení jíti měly, to že se ještě uvážiti má, a když uváženo bude, že má do zřízení zemského obnoveného

jíti, protože vidí se, aby ta věc časně uvážena a při budoucím sněmě etc.^{a24} stavům přednešena byla³.

a Pod B.

b z strany A a sněm 1614.

c i jiných nemá sněm 1614.

d nějakých neřádův dopouštěl A a sněm 1614.

e hospodář téhož domu A a sněm 1614.

f neušetrnostmi B; A a sněm 1614 neušetrnosti.

g fraucimorem, před tím výše frauciméru sněm 1614.

h jich zlé A a sněm 1614.

i cíš. jakožto králem českým, pánem nás všech nejmilostivějším sněm 1614.

j Sněm léta 1585 A, nemá B.

k Sněm léta 1614 A, nemá B.

l namluvili: jestliže by se kdo v kterémkoli místě a u kohokoliv, při kterémkoliv již nahoře jmenovaném takovém sjezdu má sněm 1614 celou tuto část.

m domích A a sněm 1614.

n fraucimor sněm 1614.

o kteréhožkoliv A a sněm 1614.

p ušetřiní A a sněm 1614.

r a nemá sněm 1614.

s a jsa sněm 1614; B sa.

t cíš. sněm 1614.

u a A a sněm 1614; nemá B.

v cíš. sněm 1614.

x cíš. sněm 1614.

y cíš. sněm 1614.

z cíš. sněm 1614.

a1 jemu ukázané sněm 1614.

a2 nemá A ani sněm 1614.

a3 tři léta A a sněm 1614.

a4 zběhlá A a sněm 1614.

a5 anebo . . . zachovati nemá B; má A a sněm 1614.

a6 tak nezachoval a cokoliv toho A a sněm 1614.

a7 cíš. nebo sněm 1614.

a8 ať nemá B; má A a sněm 1614.

a9 že žádný bitvou sněm 1610.

a10 to každý že má sobě sněm 1610.

a11 proti kterémuž zřízení zemskému netoliko na zlehčení mandátův a poručení J. Mti. cíš., ale i na protržení práva a zřízení zemského i soudův pořádných to se před sebe bere. I aby takové půtky, vejtržnosti, mordové a jiné odtud zlé pocházející věci přetrženy, skutečně zastaveny, a jak všickni stavové a obyvatelé tohoto království, tak i dvořané z národu českého J. Mti. cíš. řádem i právem tohoto království kráčeti a živi povinni byli pokračuje sněm 1610.

a¹² císař s stavy na tom jest se sněsti a za právo ustanoviti ráčil předně tímto sněmem sněm 1610.

a¹³ a sněm 1610.

a¹⁴ též sněm 1610.

a¹⁵ nemá sněm 1610.

a¹⁶ nemá sněm 1610.

a¹⁷ nemá sněm 1610.

a¹⁸ předešlém zřízení sněm 1610.

a¹⁹ kterýmžto sněm 1610.

a²⁰ ublížení buď na poctivosti, A a sněm 1610.

a²¹ má, učiněno jest sněm 1610.

a²² o tomto artykuli nemá A.

a²³ pokuty a trestání A.

a²⁴ J. Mti. král. a A.

1 *Až potud z art. sněmu 1614 O rozpustilosti lidí mladých. Viz tištěné artykule sněmu 1614 str. LXIV—LXV.*

2 *Tato další část až do konce přerzata z art. sněmu 1610 O přetržení a zastavení mordův a pobídek k bitvám jakýmkoli způsobem činěných. Viz tištěné artykule sněmu 1610 str. LXXVI—LXXVII.*

3 *Srov. s tím art. generálního sněmu 1615 O rozpustilosti lidské, tištěné artykule tohoto sněmu str. CCLVII—IX. Viz též Úvod.*

O pychu ^a.

L XLI*.

Což se pychu dotýče, jestliže by jej kdo buď z panského, rytířského neb městského stavu jeden druhému učinil, buď lesy neb louky přesekal nebo v řekách, potocích, struhách, tůních, poltrubích ryby neb raky lovil, aneb po záповědi (bez myslivosti) kdo komu po jeho gruntech jakýchkoli jezdil a chodil (krom cest a stezek svobodných), má k němu ten, číž jsou grunty, poslati dva člověky zachovalá nebo list pod pečeti svou a jeho má žádati po těch dobrých lidech dvou neb tím listem, aby jemu ten pych napravil. Pakli by ten (k komuž by posláno bylo), nechtěl jemu toho pychu ve dvou nedělích (od učinění o to k němu poselství) pořád zběhlých napraviti, bude jej moci ten, komuž se pych stal, z desíti kop grošův českých pohnati. A provede-li ten pych před soudem, tehdy pohnaný jemu X kop grošův českých daj. Pakli by se komu zdálo, že mu se věci škoda stala tím pychem než za X kop grošův českých, tehdy muož z jakékoli chce summy pohnati. A provede-li pych, tehdy má původovi ta pokuta X kop grošův českých před-

kem přisouzena a dále na pruvod před úředníky menší desk zemských podáno býti. A což před úředníky menšími do té summy v puohonu položené podlé práva provede, toho užiti má.

Pakli by kdo, požená z pychu, toho pychu neprovedl, tehdy pohnanému bude povinen dáti pět kop grošův českých. A které by koli straně za právo dáno bylo, ten každý také bude moci po škodách útratních a nákladních jíti. A což jich před úředníky menšími na schválení jich provede a pokáže, těch užiti má. A ze všech pychův má se před soud zemský neb komorní poháněti^a.

* *Nesměněn.*

a *V. Budovcem po straně v B: 36.*

L XLII*.

Což se lidí poddaných osedlých i neosedlých a čeledí jich i jiných obecních dotýče, jestliže by který z nich kterému pánu neb rytířskému člověku aneb měštěninu lesy nebo louky přesekal, anebo v řekách, potocích, struhách, tůních, poltrubích ryby neb raky lovil, aneb po záповědi (bez myslivosti) po jeho gruntech jakýchkoli na který den a kolikrátkoli jezdil neb chodil (krom cest a stezek svobodných), takového každého kdož by postihl, muož jej vzíti a do vězení dáti. A požádal-li by pán jeho toho, aby mu jej vydal, má jej vydati. A ten pán povinen jest tím svým člověkem se ujistiti a na něm pokuty V kop grošův českých dopomoci. Pakli by ho vzíti nechtěl neb nemohl, znal-li by jej, koho za pána má, má k jeho pánu (aby se jim ujistil) poslati a při tom se na něm toho (s volí-li jeho se to stalo) dotázati. A jestliže by pán toho člověka k tomu se přiznal, že jest se to s volí jeho stalo, tehdy bude moci ten pán z pychu X kop grošův českých pokuty pohnán býti. Pakli by tomu, že se to s volí jeho nestalo, odepřel, tehdy má na tom člověku svém pokuty V kop grošův českých pro ten pych propadené puovodovi dopomoci. Pakli by jich neměl a ten pán také zaň dáti nechtěl, má mu jej vydati. Jestliže by pak ode dne poselství ve dvou nedělich té pokuty na něm nedopomohl ani jeho nevydal ani také za něj pokuty sám nedal, ten a takový má XX kop grošův českých původovi propadnouti. A týž původ bude moci z těch XX kop grošův českých toho pána viniti před soudem zemským neb komorním. Než jestliže by ten člověk v kterém pychu postizený

tomu, že pychu žádného neučinil, odpíral aneb něco jiného zavajmljvu míti chtěl, nechtěl-li by puovod na tom přestati, bude moci toho pána pro po tavení toho člověka před soud zemský neb komorní pohnati. A provede-li se to na toho člověka, že jest se pychu dopustil, tehdy bude povinen dvojnásobní pokutu, to jest X. kop grošuv českých, dáti a k tomu škody útratní a nákladní (kteréz by původ před úředníky menšími desk zemských provedl) zaplatiti.

Toto při tom také jest vymíněno: Jestliže by se to skutečně shledalo, anby z měst, městeček krále J. Mti. panských a vládyckých kdo z obyvatelův neosedlých, řemeslníkův, nádeníkův, též lidí obecních sedlských, osedlých i neosedlých a čeledi jich, statku svého za to, aby tu pokutu vyměřenou dal, neměl, a žádný jí zaň dáti nechtěl, tehdy má puovodovi vydán býti a on bude jej moci osm nedělí u vězení držeti, však tak, aby zoumysla na hrdle ani na zdraví jemu uškozeno nebylo. A po vyjití těch osmi nedělí má toho člověka pro pych vazbou trestaného z vězení na rukojmě pod základ slušný pustiti na takový způsob, aby se všelijak v skutku i v řeči k tomu pánu, kterýž jeho u vězení držel, i ke všem poddaným jeho i také k tomu, kdož jest jej v tom pychu postihl a k vězení neb k pokutě připravil, pokojně zachoval. Pakli by rukojmí neměl, tehdy má týž člověk na zápis pod ztracením hrdla puštěn býti. A jestli by se po takovém zapsání podruhé čeho toho dopustil, tehdy na hrdle trestán býti má.

* *Nesměněn.*

L XLIII*.

Kdož by z vřš dotčených lidí poddaných i jiných obecních kterému pánu, rytířskému člověku neb měštěninu nočně v lesích dříví sekal neb sekané bral neb na lukách trávy sekal, v řekách, potocích, rybnících, haltěřích, struhách, poltrubích, táních ryby neb raky lovil a kradl a při skutku byl postížen, takového každého, kdož by jej v tom postihl, bude moci vzíti a k němu se jako k zloději zachovati. Pakli by se k slyšení volal chtě nevinu svou ukázati, tehdy k tomu připuštěn býti má při tom právě, kdež najbližší poprava pořádná jest. A měl-li by ten (na číchž gruntech ten člověk byl postížen) svou pořádnou popravu, tehdy tu na tom právě

takový člověk aby nevinu svou odvozoval a s vajhradou vyššího práva souzen byl. A takový člověk v zlodějství postižený pánu jeho (by pak hajtmané krajští rozkázali^a) vydán býti nemá. A jestli by tu při skutku ten člověk (jak se svrchu píše) postižen nebyl a jakžkoli ušel a to že by naň pokázati se mohlo, že jest kradl, tehdy má k tomu (čiž jest člověk) posláno býti, aby se jim dostatečně ujistil a naň právo útrpné pustil, a on jest povinen to učiniti. Pakli by se volal chtě svou nevinu ukázati, má k tomu způsobem výš psaným připuštěn býti. Než nechtěl-li by ten^a, čížkoli tajž člověk byl by, se jim (moha aneb věda o něm, kde jest, a zvláště byl-li by na jeho gruntech) ujistiti aneb práva naň pustiti a dopomoci tak, jakž se svrchu píše, tehdy má pán téhož člověka tomu, komuž jest škodu udělal a kradl, sto kop grošův českých propadnouti a dáti. A nedal-li by, bude jej moci z té summy do soudu komorního pohnati.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou a po straně: Zřízení zemské K 35.*

α (by pak hajtmané krajští rozkázali) V. Budovcem podtrženo v B a po straně napsáno: NB. Delinquens sequitur forum, ubi deliquit (!).

L XLIII*.

Kdož by měl někde ves^a a někdo by měl v té vsi člověka nebo více, že jeden pán bez druhého vuole v té vsi cest ani obcí (rybníka děláním) zatopovati nemá ani jinam cesty a obce převozovati bez vůle druhého. A tak ani struh ani vody vedení na obci dělati nemá, ani má žádných věcí jiných jeden bez druhého vůle dělati. A pakli by se kdo toho dopustil a druhý by k němu poslal, aby mu to očistil a toho jemu nečinil a on nechtěl by toho po tom poselství učiniti, tehdy propadne tomu pokutu, jakž v artykuli (L XLI) o pychu svědčí^a.

* *Nezměněn.*

α V. Budovcem poznamenáno v B po straně: Obec společná.

L XLV*.

Kdož by kolivěk komu mezníky vymetal anebo přesekal anebo jinam přesadil anebo přek opal anebjakkoli jinak předělal bez vuole a vědomí toho, s kýmž tý mezníky spolu má, tehdy ten tomu neb

těm propadni XX kop grošuv českých. A z toho každého mezníku jednoho aby z té pokuty viniti mohl před soud větší zemský. Než udělal-li by to či člověk poddaný aneb služebník bez vůle pána svého, ten má propadnouti X kop grošuv českých. A z těch má poháněno a viněno býti též před soudem zemským větším. A ta pokuta na tom člověku, když by to naň provedeno bylo, má přisouzena býti. Pakli by ten člověk za to statku neměl, má jej pán jeho tomu, komuž by mezníky vymetal neb přesekal nebo jinam přesadil, vydati. A on má jemu té pokuty oddělati neb odsloužiti.

* *Nesměněn.*

O zájmu dobytkuov ^a.

L XLVI.

*B rukou β]:
má předchá-
zetí artykul
O záповědi
gruntu a te-
prvé toto 1.*

Když by jeden druhému bez záповědi dobytek zajal na jakéžkoli škodě na gruntech svých, ten kdož by zajal, odveď škodu hned lidmi hodnověrnými svými neb cizími přísežnými, a což by tíž lidé přísežní na své přísahy spravedlivě rozeznali, že by tím dobyt看 škoda se stala, ten škodu zaplať, číž ^a by dobytek ^b škodu učinil. A jestli by té škody rozeznáné i také to, což v tom zajetí tím dobyt看 protráveno (od rozeznání té škody v témdni pořád zběhlém), nezaplatil, tehdy ten, kdož dobytek zajal, bude jej moci lidem přísežným dáti počacovati a za tu škodu obvedenou i s tím, což protráveno, z toho dáti sobě odhádati. A což by toho po odhádaní pozuostalo tomu, číž dobytek jest, o tom aby jej sobě vzal oznámic, má jemu jej vydati. A pakli by ho vzítí nechtěl, není ho povinen dále opatrovati.

A jestliže by také po zajetí v tom témdni pořád zběhlém bezelstně co toho dobytka zhynulo, toho ten, kdož jej zajal, nahražovati povinen nebude, leč by se to, že ten, kdož dobytek zajal, zoumyslně jej zhubil aneb zmořil, dostatečně pokázalo, tehdy aby to tomu (číž dobytek zajat) podlé slušnosti zaplatiti byl povinen.

*[B rukou β]:
v týmdni ne-
mnoho škody
se státi může.*

Pakli by jeden druhému grunty své záповěděl a přes tu záповěd že by jeden druhému na škodě dobytek na gruntech svých zajal, ten hned, komuž se škoda stane, škodu též aby obvedl, chce-li, a též vedlé rozeznání těch lidí (jakž nahoře dotčeno) ten jistý, čímž se dobyt看 škoda stane, zaplať. Pakli obvesti nechce, tehdy